

התנדבות

מטרות:

החניכים יחשפו אל עוצמתן של פעילויות התנדבות אשר נובעות מהלב.

מבנה:

1. הבנת המרכיבים השונים של מעשה התנדבותי.
2. ניתוח מעשה התנדבותי עפ"י המרכיבים השונים.
3. תרגול מעשי של התנדבות מהלב והמחשת מעלתו.
4. סיכום

מהלך:

1. הבנת המרכיבים השונים של מעשה התנדבותי.

• "חוויה אישית"

המדריך מחלק לכל חניך דף ומבקש מהם לרשום אירוע בחייהם, שבו הם התנדבו. המדריך מבקש מהחניכים למקם את תיאור ההתנדבות על הציר לפי התחושה האישית, באיזה מידה מעשה ההתנדבות נעשה "למעני" ובאיזה מידה הוא נעשה "למען האחר", כאשר 1 מציין "למעני" ו 10 מציין "למען האחר".

• "ניתוח לב פתוח"

במטרה להבין את המניעים השונים שמובילים להתנדבות, הם את המניעים האגואיסטיים והם את המניעים האלטרואיסטיים, נערוך עם החניכים ניתוח של סוגי התנדבות שונים. המדריך יציג תמונות ומשפטים שמיצגים סוגים שונים של התנדבות. לדוגמא:

- פוליטיקאים שמצטלמים עם ילדים עניים לפני הבחירות
- סלבריטאים שמארחים בתוכניתם ילדים נכים
- איש עסקים מקפיד לתת סכום נכבד לנזקקים כל חודש באילום שם
- חונכות של ילד עם מוגבלויות בהתמדה

יש להוסיף עוד דוגמאות שמיצגות שלוש קריטריונים: א. התנדבות אגואיסטית ב. צדקה - מענה פיזי לנזקק ג. נתינה מהלב- התיחסות רגשית נפשית לצורכי הנזקק.

דיון

- מה ההבדל בין סוגי ההתנדבות הללו?
- האם יש סוגים טובים יותר או פחות?
- איזה מהם ומדוע?
- כיצד צריך לדעתכם להתיחס להתנדבות שנעשתה מצרכים אגואיסטיים ותועלתנים?
- האם צריך להיעזר בתרומות כאלו או להחרימם? מדוע?

תוך כדי דיון ואחריו החניכים מתבקשים להגדיר ולדרג את המניעים השונים שעלו, הקריטריונים האלו ישמשו את הקבוצה בשלב בהא של היחידה.

מניעים של התנדבות-

* כבוד * הערכה * קידום עניינים אישיים כמו ניצחון בבחירות, "רייטינג" * מעמד * השקטת מצפון * רצון לעזור * רחמים * אידיאלים * הרגל * אי נעימות * מחויבות * אכפתיות * מוסריות * דאגה * הזדהות * רצון להשפיע ולהיטיב * טוב לב וכ"ו

כל אחד מאתנו התנדב בצורה זו או אחרת בעבר, לכל אחד לקח את הזמן להתבונן בהתנדבות ובמניעים שעמדו מאחורי המעשה. בתרגילים שנעשו בשלב הזה, ראינו שיכולים להיות מניעים רבים ומגוונים בבסיס ההתנדבות. מניעים חיוביים, של נתינה ועזרה ורצון להעניק לנזקק ושלייליים, חיפוש כבוד, הערכה, מעמד בשל הנתינה. לא תמיד המניע משפיע על מעשה ההתנדבות באופן הנראה לעין, כלומר עצם הנתינה עונה על הצרכים הפיסיים של הנזקק, אבל הוא בהחלט בר השפעה, הוא משפיע על הרגשות של המתנדב וכן על רגשות הנזקק. הוא משפיע באופן סמוי על מנשע הנתינה בכך שהוא אינו ממלא את כל צרכי הנזקק. בשלב הבא ננתח מעשה תנדבותי וכך נמחיש את ההשפעה של מניע המתנדב על המעשה והנזקק.

2. ניתוח מעשה התנדבותי עפ"י המרכיבים השונים.

משפט ב"בית הדין הגבוה להתנדבות".

המדריך ממנה את החניכים לשופטים ומבקש מהם לתת חוות דעת משפטית על מקרה ספציפי של התנדבות.

החניכים מתבקשים לזהות את המניעים השונים למעשי ההתנדבות, החיוביים והשליליים ולהתחיל לגבש חוות דעת לגבי דמויות המרכזיות, לפי הקריטריונים להתנדבות שגובשו בשלב הקודם.

לימוד הסיפור על מר עוקבא, אשתו ועני:

"מר עוקבא – היה עני בשכונתו, והיה רגיל בכל יום לזרוק לו ארבעה זוזים בצינור הדלת.

פעם אחת אמר (העני): אלך ואראה מי עושה עימי טובה זו.

אותו היום שהה מר עוקבא בבית המדרש הרבה והלכה אשתו עמו.

כיוון שראה העני שהיטו עצמם לדלת – יצא אחריהם...

ברחו ונכנסו שניהם לתוך תנור גרוף. (תנור לוחט – וזה על מנת שהעני לא יראה אותם)

נכוו רגליו של מר עוקבא .

אמרה לו אשתו: תן רגליך על רגלי. חלשה דעתו. (מר עוקבא לא הבין מדוע רגליו נכוו ושל

אשתו לא, הרי הוא תורם לעני יום, יום, התנדבות כזו אינה מצדיקה הצלת רגליו, לפי ההבדל

בינו לאשתו נראה שאשתו עושה טוב ממנו, במה???)

אמרה לו: אני מצויה בתוך הבית והנאתי קרובה (לעניים). (היא פוגשת יום יום את העניים ותורמת להם לא רק ברמה הכלכלית אלא גם ברמה הנפשית. היא הייתה מבשלת להם ארוחות, ולא הייתה תורמת להם סכות כספיים כמו בעלה, וכך הם לא הצטרכו להתרוצץ ולקנות מצרכים יבשים עם תרומה כספית, הם מיד יכלו להנות מהאוכל המוכן. בנוסף, היא נתנה לעניים יחס, הייתה עבורם אוזן קשבת, ונתנה מענה לצרכיהם הנפשיים, הגישה שלה נבעה מיחס של שיוויוניות, אנושיות ורצון להתחבר לנזקק, ולא יחס קר מנוכר ומתנשא.)
וכל כך למה? משום שאמרו:

נוח לו לאדם שימסור עצמו לתוך כבשן האש ולא ילבין פני חברו ברבים.

המדריך מקדים ומציין שהמשך המדרש מתאר את המעשה הקיצוני שהזוג עשה על מנת שהעני לא יראה אותם. הוא מבקש מהחניכים, לדון במניעים האפשריים למעשה ההתחמקות, ולחוות את דעתם.

שאלות למחשבה בעת ניתוח המקרה-

- האם אפשר לזהות כאן את המניע למעשה?
- אם כן מהו, וכיצד מזהים אותו?
- מה הביטוי "זורק לו ארבעה זוזים" מלמד אותנו על מר עוקבא ומעשיו?
- מדוע, לדעתכם, העני רצה לראות מי הנותן?
- מה דעתכם על עצם העובדה שהעני ראה אותם, האם זה מעלה או מוריד ממעשה הניתנה?
- מדוע לדעתכם מר עוקבא ואשתו התחמקו מהעני?
- בתור שופטים שמחפשים את מעשה התנדבות האידיאלי, מה הייתם ממליצים לעשות במקרה שהנדבנים "נתפסים" בעת מעשה?
- מה המניע לדעתכם, למעשה כל כך דרסטי?
- האם זה מעלה או מוריד את המעשה? מדוע?
- יתכן ומעשה כזה מעיד על מניעים משני הסוגים? אם כן, כיצד?
- תנסו לראות את כל הצדדים שיכולים להוביל למעשה כזה, החיוביים והשליליים?

המדריך מנהל דיון סביב המחשבות והרגשות אודות המקורות, תוך שהוא מדגיש את המעלה שיש במילוי הצרכים הנפשיים של הנזקק, דבר שהוא בעל ערך יותר מן התרומה הכלכלית בפועל, היות והוא מרומם את מצב רוחו, ונפשו של הנזקק.

3. תרגול מעשי של התנדבות מהלב והמחשת מעלתו.

קעת שהבנו את הערך ב"התנדבות מן הלב" כלומר, החשיבות של הענקת תשומת לב לצרכים הרגשיים והנפשיים של העני, נעשה כאן ניסיון לזהות ולתת מענה לצורך הנפשי שלאדם, התנדבות שניתן לעשות גם מי שאין לו אמצעים. דורש יותר השקעה אך מרומם אותנו לרמה גבוהה יותר מבחינה מוסרית.

"קרא את התמונה"

המדריך מחלק את החניכים לארבע קבוצות שונות, כל קבוצה מקבלת תמונה של אדם אשר זקוק לעזרה, אליהם לזהות את העזרה שאדם זקוק לו, וכיצד ניתן לעזור לו. לאחר כ- 15 דקות של עבודה בקבוצות, כל החניכים מתכנסים וכל קבוצה בטורה מראה לשאר הקבוצות את התוצר אשר יצרו. לרוב יהיה פשוט לזהות את הבעיות הגשמיות של האדם, אך המטרה לזהות את הצרכים הנפשיים, רגשיים של הנזקק. כאשר אביון פושט יד, הוא מעוניין גם בתרומה נפשית, ישנם אנשים שאינם זקוקים לעזרה גשמית, אך הם צועקים לעזרה רגשית וברבות אנו לא נשים לב לכך, וגם אם נשים לב, אנו לא נקרא לזה התנדבות. חשוב להדגיש לחניכים שכל עזרה שנעשית מהלב ובשמחה היא העשייה הנכונה והחשובה.

תמונות האנשים (נספח):

- אביון שניתן לזהות אצלו דלות גם מבינה גשמית וגם מבחינה חומרית.
- ילד בלי שמחת חיים, אשר נראה שאינו זקוק לעזרה מבחינה גשמית.
- איש עסקים הנראה עסוק בשלו.
- איש הנראה בסביבה דלה, עם חיוך של אושר על פרצופו.

4. סיכום

בשלב הראשון למדנו על המרכיבים השונים שמרכיבים מעשה התנדבות. דרגנו חוויה אישית של התנדבות לפי הכוונה שבלב שהייתה תמונה באותו מעשה, עד כמה הוא נעשה באמת למען האחר ועד כמה הוא נעשה בעצם למען עצמי. אחרי התרגיל הזה הגדרנו מספר קריטריונים אשר מהווים את מגוון המניעים לכל מעשה התנדבות, דנו ביתרונות ובחסרונות של כל קריטריון, וכן הבדלנו בין מנעים חיוביים ומניעים שליליים.

בשלב השני והשלישי, ניתחנו מעשה התנדבות מתוך המדרש ודרכו נחשפנו את משמעות המושג "התנדבות מן הלב", וראינו את המעלות הטמונות בהתנדבות מן הסוג הזה. בנוסף, עיינו במקורות שונים אשר ממחישים בצורה ברורה את המעלה הטמונה בהענקת יחס נפשי רגשי אל הנזקק מעבר לתרומה הכלכלית.

בשלב הסופי יישמנו את עקרונות "ההתנדבות שבלב" ע"י תרגיל תמונות, נעשה ניסיון לזהות צרכים נפשיים ורגשיים של הנזקקים ולחשוב על דרכים לתת מענה לצרכים אלו.

המסר העולה מן היחידה הזו היא המעלה העצומה שטמונה בהענקת יחס חם, אנושי ואכפתי לנזקק. נתינה מסוג זה היא מבורכת מאוד, היא אינה קלה ודורשת כוחות נפש מצד הנותן, אך היא מרוממת את ההתנדבות לרמה מוסרית גבוהה יותר, ומשמעותית מאוד עבור הנזקק.

